

Sygn. akt IV CSK 60/21

POSTANOWIENIE

Dnia 17 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Misztal-Konecka

w sprawie z powództwa K.K.
przeciwko D.K. i X. K.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 czerwca 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 17 czerwca 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. nie obciąża K.K. kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz adw. J. Z. kwotę 10 800 (dziesięć tysięcy osiemset) złotych, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 17 czerwca 2020 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda K.K. od wyroku Sądu Okręgowego w B. z 14 czerwca 2019 r., w sprawie przeciwko D.K. i X. K. o zapłatę oraz orzekł o kosztach procesu.

2. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł powód, wskazując na naruszenie art. 898 § 1 i § 2 w zw. z art. 405 k.c., art. 233 § 1 w zw. z 391 § 1, art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

3. Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania,

zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06). Ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie. Sąd Najwyższy nie jest bowiem trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę kasacyjną, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia, wnoszonym i rozpoznawanym nie tylko w interesie skarżącego, ale przede wszystkim w interesie publicznym.

4. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołał przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c.

Podał, że istnieje potrzeba wykładni art. 898 § 1 k.c. i odpowiedzi na pytania:

- czy zdarzenia mające miejsce przed dokonaniem darowizny, które po dokonaniu darowizny nie mają już miejsca z uwagi na opuszczenie nieruchomości będącej przedmiotem darowizny, mogą być brane pod uwagę jako swoista przeciwwaga dla negatywnych zachowań obdarowanych, co powoduje spłylenie problemu do konfliktu rodzinnego i ograniczenie rozpoznania sprawy do rachunku ogólnej sumy krzywd, zamiast skupienia się na relacjach stron już po dokonaniu darowizny;

- czy zbycie przedmiotu darowizny przez obdarowanych w krótkim czasie po jej otrzymaniu i po odebraniu przez obdarowanych oświadczenia darczyńcy o odwołaniu darowizny, winno być analizowane przez pryzmat czynności pozornej, która może rzutować na analizę motywacji obdarowanych w aspekcie rażącej niewdzięczności i przyjęcia przez obdarowanych przedmiotu darowizny z zamiarem jej rychłego wyzbycia się i pozbycia się darczyńcy przez uniemożliwienie korzystania ze służebności.

W ocenie skarżącego skarga kasacyjna jest też oczywiście zasadna z uwagi na naruszenie art. 233 § 1 w zw. z 391 § 1, art. 378 § 1, art. 382 k.p.c., jako że podczas rozpoznawania sprawy sąd drugiej instancji dopuścił się rażącego naruszenia reguł postępowania dowodowego w takim stopniu, że widoczne jest wadliwe rozpoznanie sprawy prowadzące do jaskrawo niesprawiedliwego rozstrzygnięcia i pokrzywdzenia strony.

5. Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przyczynie przewidzianej w art. 389⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przytoczenia przepisów prawa, których wykładnia budzi poważne wątpliwości lub wywołuje rozbieżności w orzecznictwie, szczegółowego opisanie, na czym polegają powzięte przez skarżącego wątpliwości interpretacyjne, określenia, że mają one rzeczywisty i poważny charakter, a ich rozstrzygnięcie jest niezbędne do rozpoznania skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., I CSK 11/08; postanowienie Sądu Najwyższego z 7 maja 2019 r., IV CSK 657/18). Przez rozbieżność, o której mowa wyżej, należy przy tym rozumieć brak zgodności rozstrzygnięć w sprawach o takich samych lub bardzo podobnych stanach faktycznych, w których mają zastosowanie te same przepisy, wykładane lub stosowane przez sądy w sposób prowadzący do odmiennych - zróżnicowanych albo wręcz sprzecznych - orzeczeń. Przyczyna ta wymaga przedstawienia stosownego wywodu prawnego ilustrowanego przykładami rozbieżnych orzeczeń sądowych (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 października 2020 r., II CSK 37/20).

Rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się przy tym sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty autora skargi skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (postanowienie Sądu Najwyższego z 6 października 2020 r., I UK 340/19).

6. Skarżący nie spełnił powyższych wymagań.

Norma art. 898 § 1 K.c. była już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego w zakresie pierwszego ze sformułowanych w skardze kasacyjnej pytań. W wyroku

z 22 maja 2019 r. (IV CSK 99/18) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zgodnie z art. 898 § 1 k.c., darczyńca może odwołać darowiznę, nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Z przepisu tego wynika, że podstawą odwołania darowizny może być rażąca niewdzięczność samego obdarowanego, która nastąpiła po zawarciu umowy. Wcześniejsze nieprzyjazne zachowania obdarowanego wobec darczyńcy, nie uzasadniają odwołania darowizny. Skarżący nie przedstawił nowych argumentów, świadczących o rozbieżnościach w orzecznictwie lub piśmiennictwie, które mogłyby stanowić o potrzebie ponownej analizy wskazanego problemu.

Natomiast drugie z przedstawionych w skardze kasacyjnej pytań nie odnosi się do abstrakcyjnego problemu prawnego, lecz jest ściśle związane z okolicznościami rozpoznawanej sprawy i oceną rozstrzygnięcia przez skarżącego. Powód nie przedstawił dostatecznej argumentacji co do tego, że problem zbycia przedmiotu darowizny przez obdarowanych w krótkim czasie po jej otrzymaniu stanowi o potrzebie dokonania wykładni art. 898 § 1 k.c. Nie podał przykładów rozbieżnych orzeczeń, różnych poglądów wyrażonych w piśmiennictwie i możliwych różnych dróg interpretacji wskazanej normy. Przypomnieć przy tym należy, że Kodeks cywilny nie definiuje pojęcia rażącej niewdzięczności ani nie określa kryteriów, które należy brać pod uwagę przy ocenie zachowań obdarowanego. Nie jest możliwe formułowanie generalnych zasad co do znaczenia tego pojęcia z uwagi na zróżnicowane sytuacje życiowe. O istnieniu lub nieistnieniu podstaw do odwołania darowizny z powodu rażącej niewdzięczności decydują w każdym przypadku konkretne okoliczności, rozważane na tle zwyczajów panujących w określonych środowiskach społecznych, które nie wykraczają poza wypadki życiowych konfliktów. Każdy przypadek powinien być rozważony indywidualnie (wyrok Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2016 r., I CSK 209/15). Stąd też nie można sformułować generalnej odpowiedzi na pytanie, czy zbycie przedmiotu darowizny przez obdarowanych w krótkim czasie po jej otrzymaniu rzutuje na możliwość uznania ich zachowania jako rażącej niewdzięczności. Ocena taka może być dokonana tylko w okolicznościach konkretnej sprawy, a zatem nie stanowi abstrakcyjnego problemu wymagającego rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy.

Analiza skargi kasacyjnej pozwala zatem na przyjęcie, że skarżącemu nie chodzi o wykazanie przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., a jedynie o poddanie zaskarżanego orzeczenia kontroli kasacyjnej.

6. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest nadto pogląd, że uzasadnienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako przesłanki jej przyjęcia do rozpoznania wymaga powołania się na kwalifikowaną postać naruszenia zaskarżonym orzeczeniem przepisów prawa materialnego lub procesowego oraz przeprowadzenia wyводу zmierzającego do jego wykazania. Oczywistość naruszenia ma miejsce wówczas, gdy jest ono widoczne *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów. O przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje przy tym samo oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, lecz sytuacja, w której spowodowało ono wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. orzecznictwo przytoczone w motywach postanowienia Sądu Najwyższego z 6 listopada 2012 r., III SK 16/12).

7. Skarżący nie przedstawił przekonujących argumentów świadczących o występowaniu w sprawie tak rozumianej oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Uszło uwagi skarżącego, że zgodnie z art. 398³ § 3 K.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jest związany dokonanymi przez sądy *meriti* ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. zakaz oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów oraz związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia oznacza niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku sądu drugiej instancji polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów również we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie świadczą również podniesione w skardze zarzuty braku rozważenia przez Sąd drugiej instancji wszystkich podnoszonych przez powoda w apelacji zarzutów. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że nie jest bezwzględnym warunkiem prawidłowego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji odniesienie się odrębnie do każdego z zarzutów podniesionych w apelacji. Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika bowiem konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu apelacji. Za wystraczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z 15 września 2016 r., I CSK 659/15; postanowienie Sądu Najwyższego z 23 lutego 2017 r., I CSK 578/16). Skarżący, poza zaprezentowaniem własnej, odmiennej od dokonanej przez Sąd Apelacyjny oceny stanu faktycznego, nie przedstawił argumentów, świadczących o tym, że Sąd drugiej instancji zaniechał odniesienia się do zarzutów zawartych w apelacji powoda. Sama analiza treści uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia również nie prowadzi do takiego wniosku.

Z tych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

8. Ze względu na trudną sytuację materialną skarżącego Sąd Najwyższy orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego zgodnie z art. 102 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym rozstrzygnął zaś na podstawie § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

ke